

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор”, професионално направление 3.7 „Администрация и управление”, докторска програма „Икономика и управление (индустрия)”

на тема: УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ НА СИСТЕМАТА ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА КАЧЕСТВОТО НА ПРЕДПРИЯТИЯТА ОТ СТРОИТЕЛНАТА ИНДУСТРИЯ В РЕПУБЛИКА КАЗАХСТАН

Докторант: Елдар Абдижапарович Жуман

Научен ръководител: проф. д-р Павел Георгиев Павлов

Рецензент: доц. д-р Мария Димитрова Великова

Настоящата рецензия е изготвена въз основа на Заповед на Ректора на ВСУ “Черноризец Храбър” № 571 от 18.09.2023 г. за назначаване на научно жури, както и от представени от докторанта дисертационен труд, автореферат, справка за приносите в дисертационния труд, публикации по темата на дисертационния труд и справка за наукометричните показатели.

I. АКТУАЛНОСТ, ЗНАЧИМОСТ, ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА И ОЦЕНКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Актуалността и дисертабилността на труда са несъмнени, от гледна точка както на теоретичните изводи и препоръки, така и на практическите предложения за развитие на конкурентоспособността на строителните предприятия в Република Казахстан във връзка с усъвършенстването на системата за управление на качеството (СУК) на продукцията.

В същото време, както отбелязва докторантът, “.... много въпроси за подобряване на качеството и развитието на конкурентоспособността на продукцията изискват задълбочено разбиране и анализ. Въпреки факта, че в страната е разработена концепция за подобряване на качеството, няма

ясни и ефективни механизми за нейното управление на ниво предприятие; връзката на сертифицирането с конкурентоспособността и управлението на качеството като системообразуващ фактор при формирането на клъстерна система е слабо проучена....” .

Дисертационният труд е с обем 137 нестандартни страници страници (около 190 стандартни) и се състои от въведение, основен текст в три глави, заключение, списък с използвана литература (133 заглавия на руски, чехски и английски език, списък на Интернет ресурси). Литературните източници са използвани коректно.

Във въведението се обосновава изборът на темата от гледна точка на нейната актуалност, както и научната новост за Република Казахстан и практическата стойност на получените резултати.

Обектът и предметът на изследването, целта и изследователските задачи са определени правилно и съответстват на възприетата структура.

Би могло по-ясно да се открият и дефинират изследователския проблем, авторова теза, ограничения на изследването (необходимо е прецизиране, от гледна точка на по-ясното обосноваване на теоретичния, темпоралния и териториалния обхват на изследването).

Избрани са подходящи и приложими към обекта и предмета на изследване научни методи и подходи. Въпреки това, според мен, методологията на дисертационното изследване е представена твърде общо – необходима е по-категорична обосновка на конкретния изследователски инструментариум (сравнителни, факторни, ретроспективни, критични, проблемни анализи и пр.).

В съответствие с възприетата структура, в **изложението** на дисертационния труд, последователно и логично са предложени коментари, анализи и оценки, отнасящи се до:

1) Теоретичните основи на стратегията за управление на качеството в строителното предприятие (първа глава).

Проучени са различни гледни точки по отношение на същността, значението и иновативните методи за организация на СУК в съвременното строително предприятие, като анализът се основава на богатата и съвременна литературна база.

Анализиран е процесът на формиране и развитие на СУК в Република Казахстан. Показана е връзката между ефективното развитие на индустрията и управлението на качеството на продукцията и са определени критериите за оценка на качеството на продукцията на предприятието от строителната индустрия. Предложени са иновативни за Република Казахстан методи за организиране на СУК в строително предприятие.

За ефективното използване на вътрешния потенциал на производствените предприятия от отраслите на строителната индустрия и осигуряването на висок синергичен ефект, влияещ върху подобряването на качеството, са разгледани възможности за прилагане на модела EFQM. За да се стимулира конкурентоспособността и иновационния потенциал на строителните предприятия в Република Казахстан, е представен механизъм за оценка RADAR в рамките на модел EFQM.

2) Състоянието и развитието на системата за управление на качеството на предприятията от строителната индустрия на Република Казахстан (втора глава).

Проследени и критично оценени са тенденции в развитието на строителната индустрия на Република Казахстан. Приложени са проблемен анализ на състоянието и развитието на строителната индустрия, както и факторен анализ на нивото на качеството на строителната продукция.

Въз основа на направено проучване на дейността на строителни компании, разположени в град Алмати (Република Казахстан) са идентифицирани общи концепции и са аргументирани авторови позиции

за ниво на качество на произведената строителна продукция за тези организации.

Докторантът стига до извода, че "...Положителните тенденции в растежа на показателите за рентабилност на взетите като пример строителни компании в град Алмати показват стабилното функциониране на СУК на продукцията на тези организации и са основа за формиране на положителна прогноза относно перспективите за развитие на разглежданите строителни компании в бъдеще....". В същото време, според докторанта, "... тенденциите в икономиката на Република Казахстан като цяло и в строителната индустрия в частност, изискват подобряване на научните подходи към разглеждането на въпросите за финансовия анализ на дейността на строителните предприятия и техните отделни системи, което от своя страна налага по-нататъшно задълбочено и всеобхватно изучаване на различни аспекти на финансовия компонент на дейността на строителните компании на Република Казахстан...."

3) Възможностите за подобряване на СУК в строителното предприятие въз основа на креативни методи (трета глава).

Разработена е методология за приложение на креативни подходи при решаване на проблеми за осигуряване на качеството на продукцията на строителните предприятия в Република Казахстан. Направена е оценка на икономическата ефективност на внедряването на СУК в строителните предприятия.

Изследвани са резултатите от оценката на коефициента на "тегло на вертикалната интеграция" на бизнес процесите в две строителни предприятия. Получените резултати дават възможност да се идентифицира и оцени наличието на най-важните точки във вертикалните производствени вериги на предприятията, за да се формира правилното ниво на гъвкавост и адаптивност на СУК на бизнес процесите.

Предложен е системен модел на механизма за внедряване на СУК в строителните предприятия в Република Казахстан в кореспонденция със стандарта за качество ISO 9001.

Приведени са научни доказателства, че СУК представлява инструмент за повишаване на ефективността на функционирането на строителните предприятия и влияе положително на тяхната рентабилност.

Заключението следва логиката на изложението и представя, макар и твърде общо, в достатъчна степен постигнатите от автора резултати.

Приложената справка за наукометричните показатели показва, че кандидатът покрива минималните национални изисквания по чл. 2б, ал. 2 и 3 на ЗРАСРБ. Нямам съмнения за плагиатство в представения дисертационен труд. В хода на процедурата не са установени и не са получени писмени сигнал за плагиатство или недостоверност на представените научни данни по смисъла на чл. 4 ал. 11 на ЗРАСРБ.

Може да се обобщи, че е налице задълбочено познаване на постиженията в конкретната област. Чрез обосновката на научни тези в проведеното изследване се търсят авторски решения на идентифицираните проблеми.

II. ОЦЕНКА НА ПОСТИГНАТИТЕ РЕЗУЛТАТИ И ПРИНОСИ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Постигнати са конкретни приносни резултати, които са предимно с научно-приложна ориентация. Те са лично дело на докторанта и имат характер на доразвиване и обогатяване на съществуващи знания и приложението им в обществената практика.

Съдържат теоретични интерпретации на въпроси, свързани с приложението на съвременни инструменти за управление на качеството и собствени идеи за моделиране и внедряване на система за управление на

качеството в предприятията от строителната индустрия на Република Казахстан.

Представената от докторанта справка за приносните моменти обаче би могла да бъде по-добре систематизирана, а формулировките на приносите - по-резултатно ориентирани.

Според мен, като по-съществени приноси биха могли да се открият:

- 1) Систематизирани са теоретични концепции за СУК на предприятията от строителната индустрия и е разкрита спецификата на приложението им в Република Казахстан.
- 2) Определени са критерии за оценка на качеството на продукцията на предприятията от строителната индустрия, приложими в Република Казахстан.
- 3) Въз основа на икономически (моделен) анализ на влиянието на факторите върху нивото на качеството на строителната продукция е разработена методология за оценка на ефективността и качеството на управлението на строително предприятие в Република Казахстан.
- 4) Предложен е системен модел на механизма за въвеждане и прилагане на СУК в предприятията от строителната индустрия на Република Казахстан.
- 5) Разработени са креативни за Република Казахстан методи за решаване на проблеми в процеса на осигуряване на качеството в строителните предприятия.

III. АВТОРЕФЕРАТ И ПУБЛИКАЦИИ ПО ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Авторефератът отразява релевантно структурата и съдържанието на труда и акцентира върху най-важните моменти, резултати и изводи от изследването.

По темата на дисертацията са публикувани 14 статии. От тях: 7 в сборници с материали от международни научни и практически конференции, 3 в чуждестранни издания, 2 статии в рейтингови списания в база данни Scopus и 1 статия в списание ККСОН МНВО РК.

IV. БЕЛЕЖКИ И ПРЕПОРЪКИ КЪМ ДОКТОРАНТА

Освен направените по-горе в рецензията бележки и препоръки могат да се посочат и:

1) В дисертационния труд и автореферата към него са налице известни неточности, повторения, технически и стилистични грешки. Допуснато е смесване на безлични глаголни форми с глаголни форми в единствено или множествено число.

2) В дисертационния труд, в края на всяка глава са представени обобщени изводи, които би следвало да намерят своето място и в автореферата.

3) В хода на направения теоретичен анализ на управлението на качеството в строителните предприятия докторантът би могъл да подчертае по-ясно критичното си отношение към интерпертираните гледни точки, да аргументира по-категорично заеманите от него позиции, както и да изведе работни дефиниции по отношение на разискваните икономически категории.

4) От допълнителна обосновка се нуждае проведеното авторово проучване в строителни компании в гр. Алмати в Република Казахстан – по-детайлно и структурирано би следвало да се представят географията на изследването, значимост, цели и задачи, методи на анализ, критерии за оценка и т.н.

5) От по-ясно структуриране се нуждае и предложената методика за организация на внедряването на СУК в строителните предприятия (глава трета) – цел, задачи, подходи и методи на анализ, тестване и апробиране на

постигнатите резултати, конкретни стъпки за осъществяване на процеса на моделиране и оценка на постигнатите резултати в трета глава.

Направените бележки и препоръки не намаляват достойнствата на труда, нямат влияние върху качеството и количеството на получените резултати и приноси, както и върху положителната ми оценка за него.

V. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Изложеното до тук ми дава основание да приема дисертационния труд за завършен и удовлетворяващ изискванията на чл. 6, ал. 3 от ЗРАСРБ. В него се съдържат научни и научно-приложни резултати, представляващи оригинален принос в науката, и доказва, че кандидатът познава научната литература, притежава задълбочени знания за теоретичните и практико-приложните аспекти на приложението на СУК в строителната индустрия на Република Казахстан.

Предлагам на уважаемите членове на научното жури да гласува “за” присъждане на образователна и научна степен „Доктор” на **Елдар Абдижапарович Жуман** за разработения от него дисертационен труд на тема **УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ НА СИСТЕМАТА ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА КАЧЕСТВОТО НА ПРЕДПРИЯТИЯТА ОТ СТРОИТЕЛНАТА ИНДУСТРИЯ В РЕПУБЛИКА КАЗАХСТАН**, ПН 3.7 Администрация и управление, докторска програма „Икономика и управление (индустрия)”

24.10.2023 г.

гр. Варна

Рецензент:

доц. д-р [Мария Великова](#)